Саломка А.І.,
ст.выкладчык

ПРАБЛЕМЫ ВЫКЛАДАННЯ КУРСА "ГІСТОРЫЯ БЕЛАРУСКАЙ І СУСВЕТНАЙ КНІГІ" ВА ЎМОВАХ УНІВЕРСІТЭЦКАЙ АДУКАЦЫІ

"Гісторыя кнігі" -- гэта агульнанавуковая дысцыпліна, якая заключае ў сабе патэнцыял фарміравання агульнай і кнігазнаўчай культуры бібліятэкараў, іх гістарычнага мыслення, інтэлектуальнага, духоўнага развіцця. Яна базісная для прафесійнага фарміравання бібліятэкара, бо дапамагае яму арыентавацца ў выданнях розных гадоў, ведаць класічныя, шырокавядомыя навуковыя працы, даведнікі, падручнікі, важнейшыя серыі, ведаць сістэму выдавецтваў і прафіль найбольш буйных з іх, арыентавацца ў сучаснай выдавецкай прадукцыі і г.д. Вось таму згодна з вучэбным планам гэта абавязковая для ўсіх спецыялізацый дысцыпліна. У адпаведнасці са шматступеннай сістэмай падрыхтоўкі кадраў яна будзе выкладацца на стадыі падрыхтоўкі бакалаўраў як агульнанавуковая дысцыпліна. На стадыі падрыхтоўкі магістраў будуць вывучацца дысцыпліны спецыялізацыі, такія як "Рукапісы і рэдкія кнігі", " Сучасная сістэма кнігавыдання ў Беларусі", "Гісторыя бібліяфільства", "Палеаграфія і тэксталогія", "Рэстаўрацыя рэдкіх кніг і рукапісаў".

У сваім развіцці дысцыпліна прайшла некалькі этапаў, што знайшло адбітак у яе назве. Спачатку "Гісторыя кнігі", затым побач з гэтым агульным курсам сталі выкладацца галіновыя курсы, некалькі пазней стаў выкладацца курс "Кнігазнаўства і гісторыя кнігі". У сувязі з інтэграцыяй навукі і пераходу спецыяльных дысцыплін на вывучэнне бібліятэчна-бібліяграфічнай работы з усімі існуючымі дакументамі год назад у нашай навучальнай установе быў створаны інтэгратыўны курс "Дакументазнаўства" як базавы для ўсёй вышэйшай бібліятэчна-бібліяграфічнай адукацыі. Побач з ім стала выкладацца "Гісторыя беларускай і сусветнай кнігі". У невялікай колькасці гадзін "Гісторыя беларускай кнігі" выкладалася з сярэдзіны 70-х гадоў з невялікім перапынкам. У сувязі з тым, што Беларусь стала суверэннай дзяржавай і цікавасць да яе спадчыны, нацыянальнага культурнага багацця рэзка ўзрасла, сённяшні курс закліканы спрыяць больш поўнаму і паглыбленаму засваенню багацця айчыннай і сусветнай культуры (а не толькі расейскай, як гэта было прадугледжана раней), выяўленню заканамернасцей і тэндэнцый развіцця айчыннай кніжнай справы, найбольш эфектыўных шляхоў выканання кнігай яе грамадскіх функцый. Ён дазваляе па-новаму, з пазіцый сучаснасці, асэнсоўваць дзейнасць народных асветнікаў, выдатных дзеячаў культуры, выяўляць новыя імёны, белыя плямы ў гісторыі беларускай кнігі. Менавіта на гэта накіравана нацыянальная праграма "Спадчына". Распрацаваная вучэбная праграма курса арыентуе на павышэнне тэарэтычнага ўзроўню выкладання. У тэарэтычным яе раздзеле побач з іншымі пытаннямі вялікая ўвага адводзіцца абгрунтаванню паняццяў "беларуская кніга", "нацыянальная кніга", іх узаемаадносінам. Да апошняга часу лічылася, што ў аснову паняцця "нацыянальная кніга" дарэвалюцыйнага часу трэба класці комплекс прыкмет, звязаных з прыналежнасцю выдання да беларускай гісторыі і культуры: тэрытарыяльную, моўную, аўтарскую прыкметы, элементы нацыянальнага мастацтва ў афармленні, выданні за межамі краіны, але прызначаныя ёй і г.д. Для перыяду пасля 1917 г. галоўнай лічыцца тэрытарыяльна-дзяржаўная прыкмета ў спалучэнні з моўнай і аўтарскай. На наш погляд, комплекс прыкмет у першым выпадку неабходна перанесці на ўсе гістарычныя перыяды развіцця беларускай кнігі. Ранейшы падыход не даваў магчымасці лічыць нашай гістарычнай спадчынай "беларусіку" -- дакументы, што друкаваліся ў гэтыя гады за межамі Беларусі і маюць да яе дачыненне па зместу, мове, аўтарству, у тым ліку беларусаў замежжа. У Канцэпцыі развіцця бібліятэчнай справы Рэспублікі Беларусь запісана: "Гэта стратэгічны нацыянальны інтэлектуальны рэсурс рэспублікі, на які распаўсюджваюцца палажэнні аб ахове аўтарскага права ў міжнародных узаемасувязях".

Што тычыцца перыядызацыі, дык яна павінна не сляпа ісці за гістарычнай перыядызацыяй, а адпавядаць логіцы ўнутранага развіцця ў гістарычным кантэксце агульнай гісторыі беларускай і сусветнай кнігі. Пры выкладанні матэрыялу вучэбнай дысцыпліны вытрымліваецца хаваналагічны прынцып пабудовы як першай, так і другой частак курса. Гэта садзейнічае выяўленню агульных тэндэнцый развіцця гіс-

РЭПАЗІТОРЫЙ БГУКІ

торыі кнігі ў краінах свету як цэласнага працэсу. У другой частцы курса -- гісторыі сусветнай кнігі -- дадаткова матэрыял сістэматызуецца па краязнаўчаму, тыпалагічнаму і праблемнаму аспектах.

Ва ўмовах адсутнасці падручнікаў па абедзвюх частках курса і невялікай колькасці лекцыйных гадзін для падтрымання неабходнага ў межах універсітэцкага адукацыі ўзроўню выкладання матэрыялу выйсце бачыцца ва ўдасканаленні зместу і метадаў навучання, пераходзе ад фактаграфічнага да праблемнага асвятлення матэрыялу. Праблемнае асвятленне матэрыялу адзначаецца ступенню адбору, навізной матэрыялу, увядзеннем актуальнага, перспектыўнага і нават спрэчнага матэрыялу аб найбольш яскравых, асноўных з'явах, аб тэндэнцыях і заканамернасцях у развіцці кнігі. З мэтай іх ілюстрацыі прыводзяцца даты, лічбы, назвы кніг, якія з'яўляюцца грамадскай з'явай. Другі напрамак -- абмежаванне круга разглядаемых пытанняў. Гэта праблема вельмі вострая пры выкладанні гісторыі сусветнай кнігі. Тут прыярытэты аддаюцца з'явам і тэндэнцыям, якія мелі выключную ролю для ўзнікнення, станаўлення, развіцця і перспектыў існавання кнігі. Асобая ўвага звяртаецца на гістарычны матэрыял, які мае непасрэднае дачыненне да развіцця беларускай кнігі. Гэта дазваляе абмежаваць вывучаемы матэрыял з улікам гістарычных лёсаў, еднасці. Трэці напрамак -- цеснае выкарыстанне міжпрадметных сувязей: праведзенне гістарычных паралеляў з іншымі дысцыплінамі, якія адлюстроўваюць сацыяльнае асяроддзе існавання кнігі ў розныя гістарычныя перыяды, а таксама гісторыяй літаратуры, гісторыяй бібліятэчнай справы, гісторыяй бібліяграфіі. Але перш за ўсё абапіраемся на кнігазнаўства, якое выкладаецца ў межах дакументазнаўства і знаёміць з паняційным апаратам кнігі. Каб ліквідаваць дубліраванне, дакументазнаўства, на наш погляд, павінна вывучацца студэнтамі апераджальна ці паралельна з гісторыяй кнігі ў першым семестры. Максімальны перавод дысцыплін на актыўныя метады прадугледжвае стварэнне падручнікаў і іншых вучэбных метадычных матэрыялаў. Хоць гэтая работа вядзецца, але вялікая вучэбная нагрузка, адсутнасць спецыяльных стажыровак, на жаль, ёй не спрыяюць. Не ў такой ступені, як хацелася б, ёсць магчымасць уводзіць інтэнсіўныя формы навучання, бо яны не толькі не змяншаюць, а павялічваюць ужо перайшоўшую межы разумнага нагрузку выкладчыка. Ёсць іншыя праблемы. Не плануюцца бягучыя, індывідуальныя кансультацыі. Цяжкасці ўзнікаюць пры кантролі якасці працы студэнтаў, таму што кантрольную работу на стацыянары знялі.

Вялікае значэнне мае матэрыяльнае забеспячэнне вучэбнага працэсу, і сёння мы вітаем намаганні бібліятэкі універсітэта па стварэнню аддзела рэдкай кнігі, здабыткі якога можна будзе актыўна выкарыстоўваць у вучэбных мэтах. Супрацоўнікам бібліятэкі нягледзячы на арганізацыйныя і матэрыяльныя цяжкасці трэба таксама больш актыўна займацца дакамплектаваннем і своечасовым камплектаваннем неабходнай навуковай, вучэбнай і метадычнай літаратурай па курсу, якая выходзіць у Беларусі і ў іншых краінах.

Акуліч У.А.,
канд.гіст.навук,
дацэнт
Саладоўнікаў С.В.,
канд.філал.навук,
дацэнт

МАСТАЦКАЯ ЛІТАРАТУРА ЯК СРОДАК БІБЛІЯТЭРАПІІ
(некаторыя аспекты ўдасканалення падрыхтоўкі бібліятэкараў)

У лік асаблівасцей мастацкай літаратуры (пазнавальныя, выхаваўчыя, эстэтычныя) уваходзіць таксама бібліятэрапеўтычны аспект (або псіхатэрапеўтычны). Асаблівасць гэта вядома са старажытных часоў. Арыстоцель вызначыў трагедыю як ачышчэнне ад афектаў. Ён назваў гэта "катарсісам". Праўда, тэрмін "катарсіс" ужываўся і піфагарыйцамі, якія раілі звяртацца да музыкі дзеля ачышчэння душы. Апошні аспект у Беларускім універсітэце культуры можа быць выкарыстаны пры асваенні спецыялізацыі, звязанай з рэабілітацыяй сродкамі эстэтатэрапіі.

Уплыў мастацкіх твораў на чалавека складаецца з розных бакоў: мастацкае слова, вобразнасць, думка, сітуацыя, патрабуючая глыбокіх разважанняў, маральны сэнс твора і г.д. Вынікам сапраўды часта з'яўляецца ачышчэнне

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ